

מצוות תפילין וקנין ארץ ישראל

[פרשת בא שנת תשס"ח – נכתב ע"י הרב משה צוריאלי.
הבהרה. בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

ייעוד יחודי יש לנו ע"י קיום מצות הנחת תפילין.

למדונו חז"ל: "עֲשֵׂה מִצְוָה זו, שבשבילה תיכנס לארץ" (קידושין לו:). מניין ידעו חז"ל סוד סגולה זו? ממה שנאמר בסוף פרשתנו בשבוע זה: "והיה כי יביאך ה' אל ארץ הכנעני כאשר נשבע לך ולאבותיך, ונתתה לך", (שמות יג, יא) והפרק הוא מסתיים: "והיה לאות על ירך ולטוטפות בין עיניך" (פסוק טז). זאת אומרת, אם נקיים כראוי מצוה זו, נזכה למימוש ההבטחה של "כי יביאך ה' אל ארץ הכנעני וכו' ונתנה לך".

א. ודאי שאין חז"ל דורשים "סתם" ובמקורות. יש תוכן פנימי הגותי הדוק בין שני המושגים (תפילין וא"י). – משום מה האחד תלוי בשני, **מה הקשר ביניהם?**

ב. ועוד ראוי להבין, משום מה משה רבנו מקדים להודיע לישראל על מצוה זו **בהיותם עדיין על אדמת מצרים?** אמנם מצות הקרבת קרבן פסח המוזכרת בפרשתנו נוגעת לענין. לעשות זכר לנס. גם פדיון פטר רחם וגם פטר חמור (פסוקים יב-יג) שייכים הם לקבוע מזכרת להצלת בכורי בני ישראל, שלא מתו יחד עם בכורי המצריים. גם הזכרת "והיה כי ישאלך בנך מחר" (פסוק יד) שייכת לליל סדר פסח, זכרון לנס. אבל מה ענין התפילין לכאן? ולמה לא המתין משה עד מעמד הר סיני, לכלול מצוה זו עם שאר תרי"ג המצוות? [ואותן השאלות שואלים אנו על הפעם הנוספת שמוזכרת מצוות תפילין בפרשתנו, פסוקים א-י. כי שאר המצוות המוזכרות שם שייכות ליציאת מצרים. אבל מה ענין תפילין לכך?]

הבה ונתבונן מה הוא ענין ארץ ישראל. אין זו חכמה גדולה להכיר מציאות הבורא ית"ש מתוך הנסים הגלויים כמו קריעת ים סוף. כי המעשה הנפלא הוא רק חד פעמי, הופעה חד פעמית של יוצר כל. אבל גדולת היהדות היא להכיר יום יום כי גם תוך כל מערכות הטבע, ידו של הקב"ה מושכת בחוטים, מפעילה את המאורעות. תפקיד האמונה הוא להכיר כי אמנם נצטוינו להשתדל כמיטב יכולתנו להשיג כל צרכינו, אבל האמת היא שבלי עזרתו של הקב"ה, לא נצליח. דוקא שילוב מוצלח זה, לעסוק בטבע ולהכיר כי בכל פעולות של סיבה ותוצאה הלוא יד ההשגחה מסדרת הכל, זאת היא פנינת היהדות.

הזכיר זאת הרב אברהם קוק: "הקדושה שבטבע היא קדושת ארץ ישראל. השכינה שירדה בגלות עם ישראל הוא הכשרון להעמיד קדושה בניגוד לטבע. אבל הקדושה הלוחמת נגד הטבע אינה קדושה שלמה" ("אורות", עמ' עז). ובאמת כאשר האדם מכיר את פעולות בורא כל, תוך כל מעשה ומעשה שהוא עושה על פי טבע, זה הוא הממליך את הקב"ה לחלוטין.

כישרון זה הוא בעיקר רק בארץ ישראל.

כך כותב אדמו"ר ר' צדוק הכהן: "הוא עצמו ירושת הארץ, בטעם מצות הבאת ביכורים. שכל עיקר קדושת הארץ הוא הכרת הנותן, [שאומר האדם אז] 'אשר נתת לי ה'!!!' (דברים כו, ז), שמדביק טובות הארץ ופריה בנותנם. ולכן הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוקים (כתובות קי:). אבל כאשר מפריד הארץ מנותן הארץ, אז עושה מארץ [ישראל] - חוץ לארץ!!!' (ליקוטי מאמרים, עמ' 78).

במלים אחרות, אותם מבינינו שאינם מאמינים בהשגחת ה' עלינו, שאינם מאמינים שהקב"ה הוא נוכח אתנו תמיד, הם השוללים קדושת ארץ ישראל, הם המוכנים לבתר את הארץ, לוותר על בעלותנו עליה, ולתת ממנה אדמות ושטחים לבני נכר.

כיון שחסרה אצלם הכרת נוכחות הקב"ה, הם כופרים בקדושת הארץ, בכל רגב ורגב אדמה שבה. וזה לא משנה לנו אם חלק מהמוותרים הם מהדתיים. ברור לי שאינם מבינים תוכן המצוות, ולא מתבוננים בטעמי המצוות. אצלם הכל רק "מצוות אנשים מלומדה" [כמו שנבאר להלן].

וכך ממשיך ר' צדוק הכהן: "אבל מי שדבוק באמת [בהקב"ה], על זה נאמר 'גם כי אלך בגיא צלמות, לא אירא רע כי אתה עמדי' (תהלים כג, ד). כלומר גם שיעבור עליו כל מה שיעבור, לא אירא כלל כי אני יודע שאתה עמדי וכו'. ואני יודע שאתה הוא המנהיג אותי ומשגיח בכל פרטי פרטים, וממך הכל. אם כן אי אפשר לירא משום דבר רע. ודבר זה הוא עצם ענין קדושת הארץ, לידע כי אתה עמדי" (שם, עמ' 86). והרי מפני זה כינו חז"ל לא"י "ארץ נְכוֹחֹת" (מגילה ו) כי הקב"ה נמצא נוכחנו תמיד. לא כן בחז"ל שהכל מעורפל ומוסתר, ונמסרנו חלילה לשלטון האומות.

מה הקשר לתפילין? (3 תשובות)

[1] כי בשו"ע (או"ח סי' כה סעיף ה) נפסק כי חלק מהמצוה הוא כי כל עוד שהתפילין על ראשנו וזרוענו עלינו להתבונן ולחשוב על יחוד השם, ויציאת מצרים, ואשר יש להקב"ה הכח והממשלה בשמים ממעל ועל הארץ מתחת לעשות בהם כרצונו; ועלינו לשעבד להקב"ה את המוח והלב. הרי ברור כי אלו הן אותן המטרות עצמן שיש לנו משיבתנו בארצנו. ומי שאיננו חושב על כך, למרות שמניח תפילין כל היום אלא הוא מסיח דעתו מהתפילין (וממה שנאמר בהם), פוסק **הנצי"ב** (שו"ת משיב דבר, ח"א סי' ו) שאין לו באותם הרגעים מצוה של הנחת התפילין. על איש כזה לעג **אדמו"ר ר' יצחק אייזיק מקומרנא** ("היכל הברכה", ויקרא דף קסא). שהוא כמו מניח סתם אבנים על הראש, בלי הבחנה. אבל ברור כי בעת לימוד תורה והתפילה אין חובה לחשוב על מה שכתוב בתפילין, כי הלימוד והתפילה הם עצמם מכילים אותו התוכן כמו מה שנכתב בהם ("משנה ברורה", סי' מד ס"ק א).

זאת אומרת, מי שהשכיל להבין באמת את הלקח אותו אנו לומדים מהתפילין, שהקב"ה שליט בכל ומשגיח בכל, ונמצא איתנו תמיד, הוא הוא המבין מה היא מטרת יישוב ארץ ישראל. ובדאי הממליך את המלך לא יכחיש מה שכתוב: "ה' מלך עולם ועד, אבדו גוים מארצו" (תהלים י, טו). הגוים השקועים בחומריות מהווים סתירה לעבודת הקב"ה באמת. ואין לנו להסכים שיישארו בארצנו. וגם אם איזה רב יגיד לתלמידיו שיש לסייע לצבא ולמשטרה להוציא יהודים מחבלי א"י, ולמסור אדמותיהם לגוים, אסור לשמוע להרב ההוא. וזאת גם כשיטען אותו הרב "דינא דמלכותא דינא", הוא טועה (כמבואר ברמב"ם, הל' מלכים ג, טו). ממשלה המבקשת לוותר על יישוב א"י, בכל רוחב ארצנו, היא כמו המבקשת להעביר יום השבת ליום שלישי בכל שבוע. וכל מי שמניח תפילין באמת, ומבין ממלכתיות של הקב"ה ולא של בשר ודם, לא יכול לשתף פעולה במרידה זו בהקב"ה.

[תשובה לשאלה ב] בזה אנו מבינים מדוע משה היה צריך להזכיר מצוות תפילין עוד לפני צאתם ממצרים, כהכנה לביאת הארץ.

[2] ויש עוד קשר נוסף בין מצות תפילין למצות ישוב ארץ ישראל. בפסוק שהתחלנו בו קראנו "והיה כי יביאך ה' אל ארץ הכנעני כאשר נשבע לך ולאבותיך, ונתנה לך" (שמות יג, יא) שואל רש"י אם כבר כתוב "כי יביאך", בשביל מה להוסיף המלים "ונתנה לך"? ועונה (בשם המכילתא) "תהא בעיניך כאילו נתנה לך בו ביום, ואל תהי בעיניך כירושת אבות". כלומר כל כך **תחבב את הארץ**, כאילו זהו היום הראשון שנכנסת בה, וכולך מתלהב מהחידוש. האמת שאינני מכיר הרבה ממצוות התרי"ג בהן זירזו אותנו לשמוח במצוה, בעוצמה נלהבת כזאת! (עיין הרחבה בסוף)

אבל ידוע כי עיקר מצות הנחת תפילין היא בעת שאנו קוראים פרשיות שמע (ברכות יד ע"ב). והרי אף פרשיות אלו כתובות הן בבתים של התפילין. ועל קריאה זו ציוו שוב אותנו חז"ל: "והיו הדברים האלה על לבבך שמתוך כך אתה מכיר את הקב"ה ומדבק בדרכיו. 'אשר אנכי מצוך היום' **שלא יהיו בעיניך כדיוטגמא [צו המלך] ישנה שאין אדם סופנה [כלומר: מחשיבה], אלא כחדשה שהכל רצים לקראתה"** (ספרי, ואתחנן, פסקא לג, ומובא במשנה ברורה, סא ס"ק ד). כלומר גם **קבלת עול מלכות שמים** צריכה להיות "חדשה" בעינינו, ועלינו להתלהב בכל יום כאילו זו היא הפעם הראשונה שאנו מקיימים מצוה זו. ובודאי הנוהג פעולה גופנית חיזונית בלבד, בלי לקיים "ושמתם את דברי אלה על לבבכם" הכתובה עוד לפני "וקשרתם אותם לאות", אפשר הדבר שאיננו מקיים את המצוה באמיתותה.

נשוב לענין ארץ ישראל והבנת יקרתה. כתב ר' **אלעזר אזקרי**, בן דורו של האריז"ל ב"ספר חרדים" (עמ' 183) – "כל עת ורגע שהאדם בארץ ישראל, הוא מקיים מצוה זו. וידוע שעיקר שכר המצוה על השמחה הגדולה בה" עכ"ל. מי ששמח במצות א"י ומבין במקצת גדולת הדר ענינה, לא ישתף פעולה אפילו במקצת לתת ממנה לערלי לב, שונאינו. (ומכאן אזהרה אפילו לחייל או שוטר והוא במעגל החמישי). כלום יתן האדם תפילין הקדושים לידי נכרים? ומה ההבדל בינם לבין ארץ ישראל? וכאן נבחן האדם אם הוא יהודי בן תורה באמת, או רק "סתם ככה" פועל במצוות.

[3] ויש עוד קשר בין התפילין לבין ענין ארץ ישראל. הרי פרשה רביעית שבתפילין ("והיה אם שמוע") מסתיימת "למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם" (שמות יא, כא). מוזכרת כאן "על האדמה"! זה בא כשכר על רצף הפסוקים המתחילים "ושמתם דברי אלה על לבבכם וקשרתם אותם לאות על ידכם" וכו'.

"בכל יום יהיו בעיניך כחדשים"^{*}, וצריכים לזה שימת לב, כלומר כוונה. ואז נזכה באמת להיות ריבוניים בארצנו.

^{*}7 המצוות שנאמר בהן "יהיו בעיניך כחדשים כאילו היום נתַּנְּה לך... – הם :

- **יציאת מצרים**. (כאילו הוא יצא ממצרים) /
- **ישיבת א"י** (לעיל) /
- קבלת על **מלכות שמים** בקריאת שמע (רש"י דברים ו, ו) /
- **תלמוד תורה** (רש"י דברים יא, יג) /
- **עול מצוות** (רש"י דברים כו, טז) /
- **הברית** בין ישראל לאביהם שבשמים (רש"י דברים כז, ט) /
- **לימוד תורה מתוך אהבה**. [ע"פ אוצרות התורה לפרשת בא שיחה 1]